

CAPÍTOL I

El relat de Bimala

I

Mare, avui m'ha vingut a la memòria la marca vermella¹ prop de la ratlla dels teus cabells, el sari² que solies portar, amb aquella ampla vora vermella, i els teus meravellous ulls plens de pau i profunditat. Aparegueren a l'inici de la meua vida com les primeres llums de l'alba, i m'oferiren una daurada protecció perquè pogués fer el meu camí. El cel que porta la llum és blau, i el rostre de la meua mare era fosc, però posseïa el resplendor de la santedat i la seva bellesa podia avergonyir tota la vanitat dels més bells.

Tothom diu que m'assemblo tant a la mare. Quan era petita això no m'agradava i feia que m'enfadés amb el mirall. Pensava que era una mena d'injustícia divina que duia arrapada a sobre, que els meus trets foscos no eren culpa meua, sinó que m'havien estat assignats per algun malentès. L'únic que podia fer era demanar a Déu que, en compensació, pogués convertir-me en créixer en el model del que havia de ser un dona tal com sortia en els poemes èpics.

1. Senyal de les esposes hindús i símbol de la devoció que suposa. (N. de l'a.). El lector trobarà tres tipus de notes: N. de l'a. correspon a la primera versió de l'autor en bengalí (1915); N. de la versió anglesa correspon a la primera versió anglesa (1919); N. de la versió catalana correspon a la primera versió catalana (2012).

2. Vestit típic de les dones hindús. (N. de l'a.).

Quan em demanaren en matrimoni vingué un endeví que em mirà el palmell de la mà i digué: "Aquesta noia té bons auguris. Serà una esposa ideal."

I totes les dones, en escoltar-ho, digueren: "No és estrany. S'assembla a sa mare."

Vaig casar-me amb un raja. Quan era una nena estava molt familiaritzada amb els prínceps dels contes. El rostre del meu marit, però, no era de la mena del que la meva imaginació hauria situat en el país de les fades. Era fosc, tan fosc com el meu. El sentiment de vergonya que patia per causa de la meva manca de bellesa física s'apaivagà una mica i, al mateix temps, una sensació de culpa s'instal·là al meu cor.

Tanmateix, quan l'aparença física escapa a l'escrutini dels sentits i penetra en el santuari del cor, llavors s'oblida d'ella mateixa. Jo sabia, a partir de les meves experiències de la infantesa, que la devoció és com una bellesa interior. Quan la meva mare posava la fruita acuradament pelada per les seves mans amoroses a la plata de pedra blanca i movia suaument el ventall per espantar les mosques mentre el meu pare s'asseia per menjar, aquest gest de servei adquiria una bellesa que ultrapassava qualsevol forma exterior. Fins i tot essent una criatura podia notar el seu poder. Era capaç de superar qualsevol mena de discussió, dubte o càlcul. Era pura música.

Recordo com si fos ara que, després de casar-me, m'aixecava aviat al matí, cautament i silenciosa, i em posava a llevar la pols dels peus del meu marit³ sense despertar-lo. En aquell moment podia notar que la marca vermella del meu front brillava com l'estel de l'alba.

3. Llevar la pols dels peus és una forma d'homenatge que es fa tocant lleugerament els peus de l'homenatjat i després el cap d'un mateix amb la mateixa mà. No és habitual que les esposes ho facin als marits. (N. de l'a.)

Un dia ell es despertà i em preguntà somrient:

—Què és això, Bimala? Què fas?

Mai no podré oblidar la vergonya que vaig patir en ser descoberta. Segurament ell pensà que provava de fer mèrits d'amagades. Però no, no! Allò no tenia res a veure amb fer mèrits. Era el meu cor de dona, que necessitava reverenciar algú per estimar-lo.

La casa del meu sogre era dignament antiga i provenia de l'època dels badshahs.⁴ Algunes maneres eren mogols i paixtus, i alguns costums venien de Manu i Parashar.⁵ El meu espòs, però, era totalment modern. Fou el primer de la casa a anar a la universitat i obtenir el títol de llicenciat en lletres. El seu germà gran havia mort jove, alcoholitzat, i no havia deixat fills. El meu marit no bevia ni era donat a la dissipació. La seva abstinència era una cosa tan poc corrent en aquella família, que molts ho consideraven un tret gairebé indecent. La puresa tan sols és pròpia d'aquells als quals no ha somrigut la fortuna, pensaven. A la lluna hi ha espai per a les taques. Als estels, no.

Els pares del meu marit havien mort feia molt de temps, i la mestressa de la casa era la seva vella àvia. Ell era la nineta dels seus ulls, la seva joia més preuada. Per això mai no li costà gaire passar pel damunt dels costums antics. Quan féu venir Miss Gilby perquè m'instruís i fos la meva companya, actuà decidit i sense tenir en compte per a res el verí destil·lat per les males llengües de la casa i de fora.

4. Títol utilitzat per alguns monarques perses i indis. Literalment significa gran rei. (N. de la versió catalana.)

5. Manu és el pare de la humanitat, segons la tradició hindú, i Parashar fou un famós santó d'aquesta mateixa religió. Amb la present referència i l'anterior a mogols i paixtus l'autor vol mostrar que a casa del rajà conviuen les tradicions musulmanes i hindús. (N. de la versió catalana.)

Aleshores el meu espòs acabava de fer els exàmens de graduat i es preparava per a la llicenciatura; per tant, havia de quedar-se a Calcuta per anar a la universitat. M'escrivia gairebé a diari, tot just quatre ratlles i amb paraules senzilles, però la seva lletra ferma i clara era tan tendra als meus ulls! Guardava les seves cartes en una capsca de sabates i cada dia les cobria amb flors que agafava del jardí.

En aquell temps el príncep del conte de fades s'havia esvaït, com la lluna amb la llum del dia. Ja tenia el príncep del món real entronitzat al meu cor. Jo era la seva princesa i seia a la seva vora. La meva autèntica joia, però, era pensar que el meu lloc veritable era romandre als seus peus.

Des de llavors he estat educada i introduïda a l'edat moderna en el seu propi llenguatge i, per tant, aquestes paraules que escric semblen vergonyants en la seva mateixa prosa. A banda del meu coneixement sobre la vida moderna hauria de saber, com és natural, que així com el fet d'haver nascut dona no era a les meves mans, de la mateixa manera el tema de la devoció en l'amor femení no és un passatge trillat extret d'un poema romàntic escrit acuradament amb bona lletra en un quadern escolar.

El meu marit, però, no em facilitava l'adoració. Aquesta era la seva grandesa. Hi ha covards que reclamen una absoluta devoció de les seves dones com un dret, cosa que representa una humiliació per a tots dos.

En aparença, el seu amor per mi superava els meus límits de tanta riquesa i dedicació com m'oferia. La meva necessitat, però, tenia més a veure amb donar que amb rebre. Perquè l'amor és un rodamón que pot fer créixer flors més boniques a la pols de la vora del camí que no pas en un gerro del saló.

El meu espòs no podia trencar del tot amb les velles tradicions que imperaven en la família. Per tant, era difícil que poguéssim trobar-nos en qualsevol moment del dia que en tinguéssim ganes.⁶ Jo sabia exactament quin era el moment en què podia acudir a mi, i per això les nostres trobades tenien tota la cura de la preparació amorosa. Era com fer rimar un poema: tot havia de tenir una mètrica perfecta.

Després d'haver acabat la feina diària i d'haver pres el meu bany de tarda em pentinava, refeia la meva marca vermella i em posava el sari acuradament plegat. Llavors, en aquell moment especial, amb una cerimònia igualment especial i amb el cos i la ment alliberats de les distraccions de la vida domèstica, jo em dedicava a una sola persona. Aquelles estones diàries amb ell eren curtes, però al mateix temps eren infinites.

El meu marit sempre deia que l'home i la dona són iguals en l'amor perquè tots dos reclamen el mateix. Mai no vaig voler discutir-l'hi, però el meu cor em deia que la devoció no camina per la via de l'autèntica igualtat. Com a molt, arriben a coincidir algun cop. Així, doncs, la joia de la màxima igualtat roman permanent; mai no cau fins al vulgar estadi de la trivialitat.

Estimat, el fet que mai no desitgessis la meva adoració diu molt de tu. Tanmateix, si ho haguessis acceptat m'hauries fet un gran servei. Tu demostraves el teu amor embellint-me, educant-me i donant-me tot el que demanava i fins i tot més. Quan em miraves veia en els teus ulls la intensitat del teu amor, i també m'adonava del secret sospir de dolor que reprimies pel teu amor per mi. Estimaves el meu cos com si fos una flor del

6. No era gaire decorós que el marit anés massa sovint a la zenana, l'àrea de la casa on vivien les dones, excepte en hores concretes per menjar o descansar. (N. de l'a.)

paradís. Estimaves tot el que jo era com si t'hagués estat oferta per algun estrany disegni de la Providència.

Tanta devoció em feia pensar, orgullosa, que el poder era l'únic que et feia trucar a la meva porta. Però una vanitat com aquesta només fa que reprimir el flux del lliure oferiment de l'amor femení. Quan seus al tron de la reina i reclames homenatge, aquesta exigència tan sols serveix per al propi orgull, i mai no s'acaba de satisfer. Una dona pot sentir plaer únicament pel fet de saber que té poder sobre un home? Rebaixar el propi orgull com a mostra de devoció és l'únic camí.

Ara recordo que, en l'època de la nostra felicitat, el foc de l'enveja es desfermava contínuament al nostre voltant. Era lògic. Al cap i a la fi, la meva fortuna havia arribat per casualitat, i sense merèixer-la. La Providència, però, no ens permet gaudir de la bona sort per sempre llevat que en paguem el deute d'honor dia rere dia, durant força temps, fins assegurar-nos-en. Déu ens fa regals, però a nosaltres ens pertoca saber-los agafar i conservar. Ai de les benediccions que cauen en mans indignes!

L'àvia i la mare del meu marit havien estat cèlebres per la seva bellesa. La meva cunyada vídua també gaudia d'un atractiu digne de ser contemplat. Quan, al seu moment, la sort la deixà sola, l'àvia jurà que no tindria en compte la bellesa com a requisit quan s'hagués de casar el nét que li restava. Únicament els bons auspicis de què gaudia em permeteren entrar en aquella família. Si no hagués estat així, no hauria tingut cap possibilitat.

En aquesta casa tan opulenta, gairebé cap de les seves dones no ha rebut mai el respecte que li pertocava. Tanmateix, han sabut adaptar-se als costums de la família i se n'han sortit de mantenir el cap fora de l'aigua sostenint-se gràcies a la seva dignitat de ranis d'una antiga casa —malgrat les llàgrimes vessades dia rere dia

a l'escuma del vi— i al dring de les turmelleres de les ballarines. Era mèrit meu que el meu marit no tastés l'alcohol ni malgastés la seva masculinitat en els mercats de dones de lloguer? Coneixia alguna mena d'encanteri per calmar la ment salvatge i frívola dels homes? No, fou bona sort, i res més. En canvi, la fortuna es mostrà força cruel amb la meva cunyada. La seva alegria s'esborrà per complet a mitja jornada i deixant la llum de la seva bellesa brillant debades per sales buides. Brillava i brillava, però sense música d'acompanyament. La meva cunyada mostrava menyspreu pel comportament modern del meu espòs. Que absurd, voler mantenir el vaixell familiar carregat amb tot el pes de les glòries passades i navegant sota la bandera de la seva dissort de vídua jove i solitària! Algun cop jo també vaig patir el fuet del seu desdeny. "Una lladra que ha robat l'amor d'un marit!" "Una farsant que s'amaga darrere del desvergonyiment de les seves gales flamants!" L'acolorida roba d'última moda amb què el meu marit es complaia a guarnir-me despertava una rabiosa gelosia. "Ni tan sols no li fa vergonya exhibir-se ella mateixa com un aparador. I amb quines pintes, a més!"

El meu marit prou que ho veia, tot això, però la seva gentilesa no tenia límits i solia pregar-me que la perdonés. Recordo que un cop li vaig comentar:

—La ment de les dones és tan mesquina i retorçada!...

—Com els peus de les xineses —replicà ell—. Que potser no ha estat la pressió de la societat allò que les ha portades a la mesquinesa i a la tortuositat? Només són peons que fa jugar el destí. Quina culpa en tenen?

La meva cunyada sempre aconseguia tot allò que volia del meu marit. I ell mai no s'aturava a pensar si les seves demandes eren lògiques i raonables. Amb tot, allò que més m'exasperava era el fet que ella no li ho

agraís. Jo havia promès al meu marit que no en parlaria malament, però això feia que m'enrabiés encara més per dins. Solia pensar que la bondat té un límit i, si es traspassa, pot fer que els homes semblin covards. Si haig de ser sincera, alguna vegada havia desitjat que el meu espòs fos prou home per ser una mica menys bo.

La meva cunyada, la bara rani,⁷ encara era jove i no tenia cap pretensió de santedat. Al contrari, més aviat era inclinada a la xerrameca, a la rialla i a la broma. I les joves criades amb què s'envoltava també eren bastant descarades. Ningú no l'hi retreia, però. Al cap i a la fi, no era aquell el costum de la casa? A mi em feia l'efecte que la meva sort de tenir un marit tan gentil la molestava especialment. Ell, però, tenia més en compte la seva dissort que no pas els defectes del seu caràcter.

II

El meu marit estava delerós per traure'm del purdah.⁸

Un dia li vaig dir:

—Què puc voler del món exterior?

—Potser és el món exterior el que et vol a tu —va replicar ell.

—Si el món exterior fins ara ha passat sense mi, pot continuar fent-ho més temps. No vull patir per ganes.

7. Bara vol dir major, i chota vol dir jove. En les grans famílies, tot i que les vídues només tenien el títol mentre podien compartir-lo amb el marit, mantenen el rang per ordre d'edat, i el qualificatiu de major i jove continua distingint les branques familiars encara que la segona sigui la que mani. (N. de l'a.)

8. La reclusió de la zenana, i tots els costums peculiars que porta aparellats, es designen amb el terme general purdah, que vol dir cortina, mampara. (N. de l'a.)

—Per mi pot anar-se'n a dida, el món. No és el que em preocupa. Penso en mi, més aviat.

—De debò? Diga'm què et passa.

El meu marit va restar silenciós i somrient.

Allò ja m'ho sabia, i vaig protestar com sempre:

—No, ara no te'm trauràs de sobre d'aquesta manera!
Vull compartir-ho amb tu.

—Es pot solucionar mai un afer només amb paraules?

—Prou d'endevinalles. Diga-m'ho d'una vegada.

—El que voldria és tenir-te, i que tu em tinguessis a mi, més intensament al món exterior. Aquest és un deute que tenim pendent mútuament.

—Que potser li falta alguna cosa, a l'amor de què gaudim aquí a casa?

—Aquí depens de mi per complet. No saps ni el que tens, ni el que vols.

—No m'agrada sentir-te parlar així.

—Voldria que sortissis al món exterior i coneguessis la realitat. L'únic que fas és carregar amb obligacions domèstiques, viure tota l'estona enmig de convencions domèstiques i realitzar penoses tasques domèstiques. Tu no estàs feta per això! El nostre amor només serà autèntic si ens trobem i ens coneixem en el món real.

—No sé si aquí existeix algun impediment perquè ens puguem conèixer prou bé. Pel que a mi respecta, no trobo res a faltar.

—D'acord. Però, encara que l'impediment només el vegi jo, per què no m'ajudes a fer-lo desaparèixer?

Discussions com aquesta es repetien sovint. Un dia ell digué:

—A l'home llaminer a qui agrada el guisat de peix no li preocupa matar el peix per satisfer el seu desig. Però l'home a qui agrada el peix de debò el que vol és gaudir-ne a l'aigua i, quan això no és possible, s'espera a veure'l a la vora del riu. I si ha de tornar a casa sense

haver-lo vist, almenys té el consol de saber que el peix és viu. La recompensa total és la millor de totes però, quan no pot ser, llavors la millor és la mancança total.

Mai no m'agradà la manera que tenia el meu espòs de parlar d'aquell tema, però aquest no era el motiu pel qual jo refusava d'abandonar la zenana. La seva àvia encara era viva. El meu espòs havia omplert la casa de segle xx fins al cent vint per cent en contra de la seva voluntat, però ho havia suportat sense queixar-se'n. Segurament també hauria admès que la jove⁹ de la casa del raja abandonés la reclusió; estava preparada per acceptar-ho. Tanmateix, jo no volia causar-li pena per un fet que considerava tan poc important. Havia llegit en alguns llibres que ens anomenaven "ocells engabiats". No puc parlar per d'altres, però jo tenia tantes coses a la meva gàbia que no haurien cabut en tot l'univers. Almenys, això era el que jo creia aleshores.

L'àvia, que ja era molt gran, m'estimava molt. En el fons de la seva estimació hi havia la creença que la conxorxa d'astres favorables de què gaudia m'havia permès d'assegurar-me l'amor del meu espòs. Ja se sap que els homes estan inclinats, per naturalesa, a caure en el vici. Altres dones, per molt formoses que fossin, no havien estat capaces d'evitar que els seus marits caiguessin en les fosques profunditats que acabaven consumint-los i destrossant-los. Ella creia que jo posseïa els mitjans necessaris per extingir aquell foc que havia estat tan destructiu per als homes de la família. Per això sempre em tenia sota les faldilles, i tremolava a la més mínima que em trobés malament.

A l'àvia no li agradava la roba ni els guarniments que el meu espòs em comprava a les botigues europees per

9. El paper de la jove és molt important en la llar hindú. (N. de la versió anglesa.)

vestir-me. Tanmateix es feia aquesta reflexió: “Els homes sempre han de tenir una o altra absurda afició, que segur que serà cara. No serveix de res provar de controlar les seves extravagàncies; ja pots estar contenta si s’aturen abans de la ruïna. Si el meu Nikhil no estigués ocupat vestint la seva dona, vés a saber en què es gastaria els diners!” Per això, quan arribava algun vestit per a mi, ella feia cridar el meu marit i es divertia una estona.

Al final, el que ocorregué fou que els gustos de l’àvia canviaren. La influència dels temps moderns acabà sent tan forta en ella que no hi havia ni una tarda que no m’exigís que li expliqués les històries que apareixien en els llibres anglesos.

Quan l’àvia morí el meu marit volia que anés amb ell a Calcuta. Jo, però, no podia fer-ho. Que no era aquella casa nostra, la mateixa que havia tingut sota la seva cura a través de penes i treballs? No cauria sobre meu una maledicció si fugia i me n’anava a la ciutat? Allò era el que em retenia cada cop que veia com em contemplava amb rancúnia el seient buit de l’àvia. Aquella venerable dama havia entrat a la casa als 8 anys, i hi havia mort als 79. La seva no havia estat una vida feliç. El destí l’havia colpida amb un mal tràngol rere l’altre, només per revelar el seu indomable esperit. Aquella gran casa havia estat santificada amb les seves llàgrimes. Què havia de fer jo a Calcuta, lluny de tot allò?

La idea del meu espòs era que aquella era una bona oportunitat per deixar la meva cunyada amb el premi de consolació de manar a la casa i, al mateix temps, donar a la nostra vida més espai per poder florir a Calcuta. I aquí era precisament on hi havia el problema. Ella m’havia amargat l’existència i mai no havia suportat la felicitat del meu marit, i ara l’havíem de recompensar per tot això! D’altra banda, què passaria el dia que tornéssim? Podria recuperar el meu lloc al capdavant de la casa?